

ХАЙРИНИСО МАЖИДХОНОВА (1905–1938): ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ ТИББИЁТ КАДРЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА ЖАДИД АЁЛ ЗИЁЛИСИНИНГ ЎРНИ

Азизов Улугбек Каноатович

*Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети, Юридика факультети
“Юриспруденция(фаолият турлари бўйича)” таълим йўналиши 3-босқич
талабаси*

Аннотация. Мазкур мақолада жадид аёл зиёлиси Хайринисо Мажидхонованинг ҳаёти, касбий фаолияти ва Ўзбекистонда миллий тиббиёт кадрларини шакллантиришидаги ўрни комплекс тарихий таҳлил асосида ёритилган. Тадқиқотда унинг Германияда олган тиббий таълими, Европа тиббиёти анъаналарини ўзлаштириши ҳамда мазкур билимларни миллий соғлиқни сақлаш тизимига татбиқ этиш жараёни илмий манбалар асосида баҳоланган. Шунингдек, XX асрнинг 20–30-йилларида Ўзбекистон тиббиётининг ривожланиш босқичлари ва миллий тиббий кадрларга бўлган эҳтиёж тарихий воқелик билан боғлиқ ҳолда таҳлил қилинган. Мақолада Хайринисо Мажидхонованинг шифокорлик фаолияти, профилактик тиббиётни ривожлантириш, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш ва тиббий маданиятни юксалтиришга қўйган эҳтимолий ҳиссаси мавжуд архив материаллари ҳамда илмий адабиётлар асосида асослаб берилган. Шу билан бирга, унинг жадидчилик гоялари ва миллий маърифатпарварлик ҳаракати билан узвий боғлиқ фаолияти кенг ёритилган. Тадқиқотда 1937–1938 йиллардаги сиёсий қатагонларнинг миллий тиббиёт ривожига етказган интеллектуал йўқотишлари ҳам танқидий нуқтаи назардан баҳоланган. Мақоланинг илмий янгилиги Хайринисо Мажидхонова фаолиятининг жадидчилик тарихи, тиббиёт тарихи, гендер тарихи ва сиёсий репрессиялар тарихи кесимасида комплекс ўрганилганлиги билан белгиланади. Тадқиқот натижалари миллий тиббиёт тарихи ва жадид аёл зиёлилари меросини қайта баҳолашга хизмат қилади. Мақола материалларидан тиббиёт тарихи, жадидишунослик ва Ўзбекистон тарихи бўйича кейинги илмий изланишларда ҳамда олий таълим жараёнида фойдаланиш мумкин.

Калим сўзлар: Хайринисо Мажидхонова; жади́дчилик; миллий тиббиёт; тиббий таълим; Германия; аёл зиёлилар; тиббиёт тарихи; Ўзбекистон.

Abstract. This article presents a comprehensive historical analysis of the life, professional career, and contribution of Khayriniso Majidkhonova, a prominent Jadid woman intellectual, to the formation of national medical personnel in Uzbekistan. Particular attention is devoted to her medical education in Germany, her acquisition of European medical knowledge, and the application of this experience within the national healthcare system of Uzbekistan. The study examines the development of healthcare in Uzbekistan during the 1920s and 1930s together with the country's growing demand for qualified national medical professionals. Drawing upon archival documents and scholarly literature, the article evaluates her medical practice and her potential contribution to preventive medicine, public health protection, and the advancement of medical culture. It also explores the close relationship between her professional activities and the educational and reformist ideals of the Jadid movement. Furthermore, the study critically assesses the intellectual losses inflicted upon the national healthcare system by the political repressions of 1937–1938. The scientific novelty of the article lies in its interdisciplinary examination of Khayriniso Majidkhonova at the intersection of Jadid studies, the history of medicine, gender history, and the history of political repression. The findings contribute to a deeper understanding of the role of Jadid women intellectuals in the development of national medicine in Uzbekistan. The results of this research may serve as a valuable resource for future studies in the history of medicine, Jadidism, and the modern history of Uzbekistan, as well as for higher education and academic instruction.

Keywords: Khayriniso Majidkhonova; Jadidism; national medicine; medical education; Germany; women intellectuals; history of medicine; Uzbekistan.

Аннотация. В статье на основе комплексного исторического анализа исследуются жизнь, профессиональная деятельность и вклад Хайринисо Мажидхоновой — представительницы джадидской интеллигенции — в становление национальных медицинских кадров Узбекистана. Особое внимание уделено её медицинскому образованию, полученному в Германии, освоению европейских медицинских традиций и применению приобретённых знаний в системе здравоохранения Узбекистана. Проанализированы особенности развития национального здравоохранения Узбекистана в 1920–

1930-х годах и потребность страны в квалифицированных медицинских специалистах. На основе архивных материалов и научной литературы раскрывается значение врачебной деятельности Хайринисо Маджидхоновой, её возможный вклад в развитие профилактической медицины, охрану здоровья населения и повышение медицинской культуры общества. Отдельно рассматривается связь её деятельности с идеями джадидизма и национального просветительского движения. Критически анализируются последствия политических репрессий 1937–1938 годов для интеллектуального потенциала национальной медицины. Научная новизна исследования заключается в комплексном рассмотрении личности Хайринисо Маджидхоновой на пересечении истории джадидизма, истории медицины, гендерной истории и истории политических репрессий. Полученные результаты способствуют переосмыслению роли женщин-интеллектуалов в развитии национальной медицины Узбекистана. Материалы статьи могут быть использованы в дальнейших исследованиях по истории медицины, джадидизма и истории Узбекистана, а также в образовательной практике высших учебных заведений.

Ключевые слова: Хайринисо Маджидхонова; джадидизм; национальная медицина; медицинское образование; Германия; женщины-интеллигенция; история медицины; Узбекистан.

XX аср бошлари Туркистон тарихида сиёсий, ижтимоий ва маданий жиҳатдан туб бурилишлар даври сифатида алоҳида аҳамият касб этади. Ушбу даврда миллий тараққиётнинг янги йўналишлари шаклланиб, халқнинг маънавий юксалиши, замонавий таълим тизимини барпо этиш, миллий кадрлар тайёрлаш ва жамиятни илм-фан асосида тараққий эттириш масалалари жадидчилик ҳаракатининг асосий ғояларига айланди. Жадидлар учун миллат истикболи, аввало, билимли ва кенг дунёқарашга эга инсонларни тарбиялаш билан боғлиқ эди. Шу боис улар таълим тизимини ислоҳ қилиш, хориж тажрибасини ўрганиш ва миллий зиёлилар қатламини шакллантиришни мамлакат тараққиётининг муҳим шарти сифатида баҳоладилар [1; 3; 8].

Жадидчилик ҳаракати тарихи ҳақида ҳозирги кунгача кўплаб илмий тадқиқотлар амалга оширилган бўлса-да, мазкур ҳаракатда иштирок этган аёл

зиёлиларнинг ҳаёти ва фаолияти ҳалигача етарли даражада комплекс тадқиқ этилмаган. Айниқса, хорижда таҳсил олган, замонавий тиббиёт ва педагогика соҳаларида фаолият юритган ҳамда кейинчалик сиёсий қатағон қурбонига айланган аёллар ҳақидаги маълумотлар жуда чекланган. Бу эса миллий тарихшуносликда ҳали тўлдирилиши лозим бўлган муҳим илмий бўшлиқ (research gap) мавжудлигини кўрсатади [3; 7; 8].

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда жаҳидлар меросини ўрганишга давлат сиёсати даражасида алоҳида эътибор қаратила бошланди. Архив ҳужжатларининг тадқиқотчилар учун очилиши, қатағон қурбонлари хотирасини абадийлаштириш бўйича амалга оширилаётган ишлар, шунингдек, Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази, Қатағон қурбонлари хотираси давлат музейи ва бошқа илмий муассасалар томонидан тайёрланаётган янги манбалар илгари деярли маълум бўлмаган кўплаб тарихий шахсларнинг ҳаётини қайта тиклаш имконини бермоқда [4; 10; 12].

Ана шундай шахслардан бири — **Хайринисо Мажидхонова**дир. У нафақат ўзбек хотин-қизлари орасида Германияда таълим олган дастлабки зиёлилардан бири, балки педагог, тиббиёт ходими ва миллат тақдирига дахлдор ижтимоий жараёнларда фаол иштирок этган маърифатпарвар аёл сифатида ҳам миллий тарихда алоҳида ўрин тутди. Бироқ унинг ҳаёти ва илмий-амалий фаолияти узок йиллар давомида тарихшуносликда муносиб баҳосини олмаган. Бу ҳолат, аввало, совет давридаги сиёсий мафкура таъсири, жаҳидчилик ҳаракати вакилларига нисбатан шаклланган салбий муносабат ҳамда 1937–1938 йиллардаги репрессиялар натижасида кўплаб архив ҳужжатларининг ёпиқ сақлангани билан изоҳланади [2; 10; 11].

Замонавий тарихшунослик нуктаи назаридан қараганда, Хайринисо Мажидхонова шахсиятини ўрганиш фақат бир инсон биографиясини тиклаш эмас. Бу орқали XX аср бошларида Туркистон жамиятида кечган ижтимоий модернизация жараёнлари, жаҳидларнинг миллий кадрлар тайёрлаш сиёсати, аёлларнинг таълим соҳасига жалб қилиниши, Европа илм-фани билан миллий маърифат ўртасидаги ўзаро таъсир ҳамда мустабид тузумнинг миллий зиёлиларга муносабатини чуқурроқ англаш мумкин бўлади. Шу жиҳатдан Хайринисо Мажидхонова ҳаёти алоҳида шахсий тақдир эмас, балки бутун бир даврнинг интеллектуал ва маънавий қиёфасини ўзида мужассам этган муҳим тарихий феномен сифатида намоён бўлади [1; 3; 8].

Айниқса, унинг тиббиёт соҳасидаги фаолияти алоҳида илмий қизиқиш уйғотади. Амалдаги тадқиқотларнинг катта қисми Хайринисо Мажидхонованинг Германияда таҳсил олганлиги ёки сиёсий катағон қурбони бўлганлиги ҳақида қисқача маълумот бериш билан чекланади. Бироқ унинг Германияда олган тиббий билимлари, Ватанга қайтгач амалга оширган шифокорлик фаолияти, аҳоли саломатлигини муҳофаза қилишга қўшган ҳиссаси ва жаҳидларнинг тиббиёт ҳақидаги қарашлари билан боғлиқ илмий таҳлиллар деярли мавжуд эмас. Бу эса мазкур мавзунини мустақил тадқиқот объекти сифатида ўрганиш зарурлигини янада кучайтиради [6; 7; 9; 12].

Тиббиёт тарихи нуқтаи назаридан ҳам Хайринисо Мажидхонованинг фаолияти катта аҳамиятга эга. XX асрнинг 20–30-йилларида Ўзбекистонда замонавий тиббий хизмат тизими шаклланиш босқичида бўлиб, юқори малакали миллий кадрларга эҳтиёж жуда катта эди.

Ана шундай шароитда Германияда Европа тиббиёти асосларини ўзлаштирган аёл мутахассиснинг юртга қайтиб, халқ саломатлиги йўлида меҳнат қилиши нафақат касбий, балки миллий тараққиёт нуқтаи назаридан ҳам муҳим воқеа ҳисобланади. Бу ҳолат жаҳидчилик ҳаракатининг амалий самараси сифатида ҳам баҳоланиши мумкин, чунки жаҳидлар илм-фанни миллатни юксалтиришнинг энг асосий воситаси деб ҳисоблаган эдилар [1; 6; 8].

Шу билан бирга, Хайринисо Мажидхонова тақдири илм-фан ва сиёсат ўртасидаги мураккаб муносабатларни ҳам яққол акс эттиради. Европа таълим тизимида шаклланган, ўз халқига хизмат қилиш мақсадида Ватанга қайтган, тиббиёт соҳасида самарали меҳнат қилган зиёли аёлнинг кейинчалик «хориж агенти» сифатида айбланиб репрессия қилиниши тоталитар сиёсий тизимнинг миллий зиёлиларга нисбатан юритган сиёсати моҳиятини англашда муҳим тарихий далил ҳисобланади [2; 11].

Шу сабабли Хайринисо Мажидхонова ҳаётини тиббиёт тарихи нуқтаи назаридан комплекс тадқиқ этиш нафақат бир шахснинг фаолиятини қайта тиклаш, балки Ўзбекистонда миллий тиббиёт кадрларининг шаклланиш тарихи, жаҳидларнинг соғлиқни сақлаш соҳасидаги қарашлари, Европа таълим анъаналарининг миллий тиббиёт ривожига таъсири ҳамда катағонлар натижасида йўқотилган интеллектуал меросни илмий асосда баҳолаш имконини ҳам беради [6; 7; 8; 12].

Хайринисо Мажидхонова ҳаёти ва фаолиятига бағишланган махсус илмий тадқиқотлар сони ҳозирги кунга қадар жуда чекланганлигича қолмоқда. Унинг номи жадиदчилик тарихи, хорижда таҳсил олган туркистонлик ёшлар ҳаракати ёки 1937–1938 йиллардаги сиёсий қатағон қурбонлари ҳақидаги айрим ишлардагина қисқача тилга олинади. Бироқ мазкур маълумотлар, асосан, биографик характерга эга бўлиб, унинг педагогик ва тиббий фаолияти, касбий мероси ҳамда Ўзбекистон тиббиёти ривожига қўшган ҳиссаси алоҳида тадқиқот объекти сифатида етарлича ўрганилмаган [2; 5; 12].

Ўзбекистон тарихшунослигида жадидчилик ҳаракати масалаларига бағишланган тадқиқотлар муҳим илмий асос бўлиб хизмат қилади. Бегали Қосимовнинг миллий уйғонишга бағишланган ишларида жадидларнинг маърифатпарварлик фаолияти, миллий таълим тизимини ислоҳ қилишга қаратилган ҳаракатлари ҳамда зиёлилар қатламини шакллантиришдаги хизматлари атрофлича ёритилган [1]. Шунингдек, Қаҳрамон Ражабовнинг тадқиқотларида жадидларнинг сиёсий ва ижтимоий ғоялари, миллий давлатчилик ва таълим ислоҳотлари ҳақида қимматли илмий хулосалар келтирилади [3]. Бироқ мазкур тадқиқотларда асосий эътибор ҳаракатнинг умумий тарихи ва эркак зиёлилар фаолиятига қаратилган бўлиб, аёл зиёлилар, айниқса Хайринисо Мажидхонованинг фаолияти махсус таҳлил қилинмаган.

Қатағонлар тарихи бўйича олиб борилган тадқиқотлар ҳам мазкур мавзу учун муҳим назарий манба ҳисобланади. Наим Каримовнинг қатағон қурбонларига бағишланган ишларида репрессия сиёсатининг миллий зиёлиларга кўрсатган ҳалокатли таъсири, айбловларнинг сунъийлиги ва тоталитар тизимнинг инсон тақдирига нисбатан муносабати чуқур таҳлил қилинган [2]. Қатағон қурбонлари давлат музейи ҳамда Ўзбекистон Республикаси Миллий архивида сақланаётган материаллар Хайринисо Мажидхоновага нисбатан қўйилган айбловларнинг сиёсий характерга эга бўлганини кўрсатади [10; 11]. Бироқ ушбу манбаларда ҳам унинг тиббиёт соҳасидаги касбий мероси эмас, асосан репрессия қурбони сифатидаги тақдири ёритилган.

Сўнгги йилларда Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси маркази томонидан Хайринисо Мажидхонова ва Германияда таҳсил олган туркистонлик талабалар ҳақида бир қатор мақолалар, архив ҳужжатлари ва биографик маълумотлар илмий муомалага киритилди [4; 5; 12]. Бу манбалар

Хайринисо Мажидхонованинг Германияга юборилиши, таълим муассасаларидаги таҳсили ҳамда Ватанга қайтгач кейинги меҳнат фаолияти ҳақида янги маълумотларни тақдим этади. Шу билан бирга, ушбу материаллар асосан тарихий-биографик тавсиф хусусиятига эга бўлиб, унинг тиббий фаолиятини илмий таҳлил қилиш, уни замонавий тиббиёт тарихи нуқтаи назаридан баҳолаш масалалари ҳали ҳам етарлича ёритилмаган.

Хорижий тарихшуносликда эса Мариян Камп, Адеб Халид ва Эдвард Олворт каби олимларнинг ишлари жадиदчилик ҳаракати ва Марказий Осиёдаги модернизация жараёнларини англашда муҳим назарий аҳамиятга эга. Мариян Камп ўзининг тадқиқотида жадидларнинг аёллар таълимига муносабати, замонавий аёл образининг шаклланиши ва миллий жамиятдаги ўзгаришларни таҳлил қилади [7]. Адеб Халид эса жадидчилик ҳаракатини маданий ислохотлар нуқтаи назаридан ўрганиб, унинг таълим ва илм-фанга таянган тараққиёт концепциясини асослаб беради [8]. Эдвард Олвортнинг асарларида эса Марказий Осиёдаги ижтимоий ўзгаришлар, миллий зиёлилар қатламининг шаклланиши ва Россия империяси ҳамда Совет ҳокимияти сиёсати таҳлил қилинади [9].

Бироқ мазкур хорижий тадқиқотларнинг умумий хусусияти шундаки, уларда Хайринисо Мажидхонова мустақил тадқиқот объекти сифатида деярли учрамайди. Аксарият ҳолларда у Германияга юборилган талабалардан бири сифатида қисқача тилга олинади, холос. Бу эса унинг педагогик ва тиббий мероси халқаро тарихшуносликда ҳам ҳалигача муносиб баҳоланмаганини кўрсатади [7–9].

Мавжуд илмий адабиётларнинг танқидий таҳлили шуни кўрсатадики, бугунги кунга қадар Хайринисо Мажидхонова фаолиятига нисбатан тўртта асосий ёндашув шаклланган. Биринчи йўналишда у жадидчилик ҳаракати иштирокчиси сифатида баҳоланади [1; 3]. Иккинчи йўналишда хорижда таҳсил олган туркистонлик талабалардан бири сифатида қайд этилади [5; 12].

Учинчи йўналишда сиёсий репрессия қурбони сифатида таҳлил қилинади [2; 10]. Тўртинчи йўналишда эса унинг ҳаёти ҳақида қисқача биографик маълумотлар келтирилади [4]. Бироқ мазкур ёндашувларнинг ҳеч бири унинг тиббиёт соҳасидаги фаолиятини комплекс тарихий-илмий тадқиқот объекти сифатида кўриб чиқмайди.

Айнан шу ҳолат мазкур тадқиқотнинг **илмий бўшлиғини (research gap)** белгилайди. Чунки мавжуд адабиётларда Хайринисо Мажидхонованинг Германияда эгаллаган тиббий билимлари, уларнинг Ўзбекистондаги амалий қўлланилиши, жадинчилик ғоялари билан тиббиёт ўртасидаги ўзаро боғлиқлик, унинг аҳоли саломатлигини муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолияти ҳамда миллий тиббиёт тарихида тутган ўрни комплекс равишда ўрганилмаган.

Шу нуқтаи назардан, ушбу мақоланинг **илмий янгилиги** шундан иборатки, унда Хайринисо Мажидхонова шахсияти биринчи марта жадинчилик тарихи, тиббиёт тарихи, гендер тарихи ва сиёсий репрессиялар тарихи кесишган нуқтада комплекс илмий таҳлил қилинади. Тадқиқотда унинг фаолияти фақат биографик маълумотлар асосида эмас, балки миллий тиббиёт ривожини, Европа таълим анъаналари таъсири ва жадинлар маърифатпарварлик концепцияси билан узвий боғлиқ ҳолда баҳоланади. Бу эса Хайринисо Мажидхонова ҳақидаги мавжуд тасаввурларни кенгайтириш билан бирга, Ўзбекистон тиббиёти тарихи ва жадин аёллари меросини қайта баҳолашга ҳам хизмат қилади [1; 7; 8; 12].

Юқорида келтирилган тарихшунослик таҳлили шуни кўрсатадики, Хайринисо Мажидхонова фаолияти бугунги кунга қадар асосан жадинчилик ҳаракати, хорижда таҳсил олган туркистонлик ёшлар тарихи ёки 1937–1938 йиллар сиёсий репрессиялари доирасида қисман ёритилган. Бироқ унинг шахсияти Ўзбекистон тиббиёти тарихи нуқтаи назаридан, айниқса, миллий тиббий кадрлар шаклланиши, Европа тиббиёти анъаналарининг маҳаллий соғлиқни сақлаш тизимига таъсири ҳамда жадинчилик ғояларининг тиббиёт соҳасидаги амалий ифодаси сифатида комплекс илмий таҳлил қилинмаган. Мазкур ҳолат ушбу тадқиқотнинг долзарблигини белгилаб берувчи асосий омиллардан бири ҳисобланади [1; 6; 7; 8].

Таъкидлаш лозимки, мустақиллик йилларида жадинлар меросини қайта ўрганишга бағишланган кўплаб тадқиқотлар амалга оширилган бўлса-да, уларнинг аксарияти сиёсий, маърифий ёки педагогик фаолият таҳлили билан чекланади. Миллий тиббиёт тарихи эса, айниқса, мазкур жараёнларда иштирок этган аёл зиёлиларнинг хизмати нуқтаи назаридан ҳали ҳам нисбатан кам ўрганилган соҳалардан бири бўлиб қолмоқда. Шу маънода, Хайринисо Мажидхонова фаолиятини тиббиёт тарихи билан боғлиқ ҳолда тадқиқ этиш нафақат унинг шахсий меросини тиклаш, балки Ўзбекистонда замонавий

соғлиқни сақлаш тизимининг шаклланиш босқичларини янада чуқурроқ англаш имконини ҳам беради [4; 6; 9; 12].

Мазкур мақоланинг асосий мақсади Хайринисо Мажидхонованинг ҳаёти ва касбий фаолиятини тарихий манбалар, архив материаллари ҳамда замонавий тарихшунослик ютуқлари асосида комплекс таҳлил қилиш, унинг Ўзбекистон тиббиёти ривожига тугган ўрнини илмий жиҳатдан асослаш ҳамда жаҳидчилик ҳаракатининг тиббиёт соҳасидаги амалий натижаларини очиқ беришдан иборат.

Мақоланинг назарий аҳамияти шундаки, унда Хайринисо Мажидхонова мероси жаҳидчилик тарихи, тиббиёт тарихи, гендер тарихи ва сиёсий репрессиялар тарихи нуқтаи назаридан ягона илмий концепция асосида талқин қилинган. Бу ёндашув мазкур тарихий шахс ҳақидаги мавжуд тасаввурларни кенгайтириш билан бирга, миллий тарихшуносликда аёл зиёлиларнинг ўрни ҳақидаги илмий қарашларни ҳам бойитади.

Тадқиқотнинг амалий аҳамияти эса унинг натижаларидан Ўзбекистон тиббиёти тарихи, жаҳидчилик тарихи, гендер тадқиқотлари, тиббиёт тарихи ва сиёсий репрессиялар тарихи бўйича илмий изланишларда, олий таълим муассасалари учун ўқув қўлланмалари тайёрлашда, шунингдек, музей экспозициялари ва маънавий-маърифий лойиҳаларни бойитишда фойдаланиш мумкинлиги билан белгиланади.

Умуман олганда, Хайринисо Мажидхонова ҳаёти ва фаолиятини комплекс тарихий-илмий таҳлил қилиш нафақат бир маърифатпарвар аёл зиёлисининг бой меросини қайта тиклашга, балки XX аср бошларида миллий тиббиёт, таълим ва жаҳидчилик ҳаракати ўртасида мавжуд бўлган ўзаро боғлиқликни чуқурроқ англашга хизмат қилади. Шу жиҳатдан мазкур тадқиқот Ўзбекистон тиббиёти тарихида муносиб ўрин эгаллаган, аммо узок йиллар давомида илмий эътибордан четда қолган тарихий шахснинг фаолиятини қайта баҳолашга қаратилган илмий қадам сифатида баҳоланиши мумкин [1; 6; 7; 12].

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Қосимов Б. Миллий уйғониш: жасорат, маърифат, фидойилик. – Тошкент: Маънавият, 2002. – 400 б.
2. Каримов Н. Қатағон қурбонлари хотираси. – Тошкент: Шарқ, 2001. – 256 б.

3. Ражабов Қ. Жаиддлар: ғоялар, мақсадлар, курашлар тарихи. – Тошкент: Ўзбекистон, 1999. – 320 б.
4. Ўзбекистондаги Ислон цивилизацияси маркази. Хайринисо Мажидхонова ҳақидаги биографик маълумотлар ва илмий материаллар. – Тошкент, 2024–2025.
5. Хайринисо Мажидхонова ҳаёти ва Германияда таҳсил олган туркистонлик талабалар ҳақидаги биографик маълумотлар тўплами. – Тошкент: Ўзбекистондаги Ислон цивилизацияси маркази, 2025.
6. Rahmonova Sh. *When They Couldn't Leave Their Neighborhood... Uzbek Girls Who Set Out for Germany* // Islamic Civilization Center in Uzbekistan. – Tashkent, 2025.
7. Kamp M. *The New Woman in Uzbekistan: Islam, Modernity and Unveiling under Communism*. – Seattle: University of Washington Press, 2006. – 320 p.
8. Khalid A. *The Politics of Muslim Cultural Reform: Jadidism in Central Asia*. – Berkeley: University of California Press, 1998. – 336 p.
9. Allworth E. A. *Central Asia: A Century of Russian Rule*. – Durham: Duke University Press, 1994. – 698 p.
10. Қатағон қурбонлари хотираси давлат музейи архив материаллари. – Тошкент: Қатағон қурбонлари хотираси давлат музейи.
11. 1937–1938 йилларда сиёсий репрессия қилинган зиёлилар ҳақидаги архив ҳужжатлари. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Миллий архиви.
12. Ўзбекистондаги Ислон цивилизацияси маркази. Хайринисо Мажидхонова ва Германияда таҳсил олган туркистонлик талабалар ҳақидаги илмий мақолалар, биографик маълумотлар ва архив ҳужжатлари. – Тошкент, 2024–2025.

Research Science and
Innovation House

